

Pensumliste for videreutdanning i familieterapi og systemisk praksis Studieåret 2018 – 2019 for kull 17, 16 og 15

Sist revidert august 2018. Godkjent av instituttleder 30.06.16

Her er oversikt over pensum for begge studieårene.

Pensum er bestått av både obligatorisk og studentvalgt pensum.
Obligatorisk pensum er tilgjengelig på ulike måter.

Pensum som er umerket er bøker som studentene må kjøpe eller låne selv.

Pensum som er merket med en stjerne * ligger i mappen merket ”Digitalt kompendium» på itslearning.

Pensum som er merket med to stjerner ** ligger i mappen ”PDF kopier” på itslearning.

For artikler som er tilgjengelige i tidsskrifter Høgskolen abonnerer på, se info på Itslearning om hvordan disse kan hentes ut.

For artikler eller andre publikasjoner som ligger åpent tilgjengelig på internett er det lagt inn link til disse i pensumlisten og studentene må selv laste dem ned fra internett.

Omfang av sider og sideantall står i parentes etter referansen. Dette er ikke en del av referansen, men er kun til internt bruk for lærere og administrasjonen.

1.studieår

Innhold:

Emne 1 Grunnlagsforståelse
Emne 4 Praksis og veiledning, Personlig og profesjonell utvikling
Emne 5 Verdier og relasjoner

2. studieår

Innhold:

Emne 2 Faglige tilnærminger
Emne 3 Fordypning
Tema 1: Systemiske samtaler med individet
Tema 2: Systemisk terapi med par og familier
Tema 3: Systemisk arbeid i familier i en barnevernfaglig kontekst
Tema 4: Systemisk arbeid i familier med rusrelaterte problemer

Emne 1 Grunnlagsforståelse

Andersen, T. (2005). *Reflekterende prosesser. Samtaler og samtaler om samtalerne*. København: Dansk psykologisk forlag.

*Andersen, T. (2011) Et samarbeid, av noen kalt veiledning. I M. H. Rønnestad, & S. Reichelt (Red.), *Veiledning i psykoterapeutisk arbeid*. (s. 89 – 95) Oslo: Universitetsforlaget.

Bergset K. (2011) Systemisk familierapi og interkulturell kompetanse. *Fokus på familien*, 40(03), 180 – 195. Hentes fra databasen Idunn.

Cruickshank, J. (2012). Positioning positivism, critical realism and social constructionism in the health sciences: a philosophical orientation. *Nursing Inquiry*, 19(1), 71-82. Hentet fra <http://ezproxy.vid.no/login?url=http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=c8h&AN=104621239&site=ehost-live>

Ellingsæter, A. L., & Widerberg, K. (2012). *Velferdsstatens familier. Nye sosiologiske perspektiver*. Oslo: Gyldendal Akademisk.

Gergen, K. J., & Gergen, M. (2005). *Social konstruktion : ind i samtalen*. København: Dansk Psykologisk Forlag.

Jensen, P. (2006). Hvordan kan «den store psykoterapidebatten» påvirke forståelsen av familierapiforskningen? *Fokus på familien*, 34(2), 91-106. Hentes fra databasen Idunn

**Jensen, P. (2007). On Learning from Experience: Personal and Private Experiences as the Context for Psychotherapeutic Practice. *Clinical child psychology and psychiatry*, 12(3), 375-384.

Jensen, P. (2009). Virkningsdiskursen – Hvordan spørsmålet «hva virker i terapi?» har kommet til å dominere psykoterapiforskningen og vår egen forståelse av terapi. *Fokus på familien*, 37(3), 194 -201. Hentes fra databasen Idunn.

Jensen, P. (2009). *Ansikt til ansikt*. 2.utgave. Oslo: Gyldendal Akademisk.

Jensen P., & Ulleberg, I. (2011) *Mellom ordene. Kommunikasjon i profesjonell praksis*. Oslo: Gyldendal Akademisk.

**Lund-Jacobsen, D., & Wermer, A. (2001). Invitation til nysgjerrighet: en systemisk tilgang i supervision. *Fokus på familien*, 29(1), 36-49.

**Minuchin, S. (1996). Konstruktivismens forførelse: at definere magten væk vil ikke få den til at forsvinde. *Fokus på familien*, 24(1), 52-57.

*Thagaard, T. (2009) *Systematikk og innlevelse. En innføring i kvalitativ metode*. (Kap. 1 og 2; s.11-46) Bergen: Fagbokforlaget.

*Tjersland, O.A., & Eriksen, P. (1995). Fra karaktertrekk til relasjoner og språk. I S. Reichelt (Red.), *Psykologi i forandring*. (s. 125-144) Oslo: Norsk Psykolog forening.

Vedeler, G. H. (2011). Familien som ressurs i psykososialt arbeid, del I. *Fokus på familien*, 39(4), 263-282. Hentes fra databasen Idunn.

Vedeler, G. H. (2012). Familien som ressurs i psykososialt arbeid, del II. *Fokus på familien*, 40(1), 27-48. Hentes fra databasen Idunn.

Watzlawick, P., Weakland, J., & Fisch, R. (1996). *Forandring. Prinsipper for hvordan problemer oppstår og hvordan de løses*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.

**Weingarten, K. (1998). The small and the ordinary: The daily practice of a postmodern narrative therapy. *Family process*, 37(1), 3-15.

Ølgaard, B. (2004). *Kommunikation og økomentale systemer – en introduktion til Gregory Batesons forfatterskap*. 3.rev.udg. København: Akademisk forlag.

Emne 4 Praksis og veiledning, Personlig og profesjonell utvikling

*Flaskas, C., Mason, B., & Perlesz, A. (2005). Systems of the heart: evoking the feeling self in family therapy. I D. Pockock (Red.), *The Space between*. (Kap. 9 s. 127 – 139). London: Karnac.

*Hart, S. (2011). *Psykoterapi og samhörighet. Den følsomme hjernen*. (Kap. 13 s. 187- 198) Oslo: Gyldendal.

Hatcher, S. L., Kipper-Smith, A., Waddell, M., Uhe, M., West, J. S., Boothe, J. H., ... Gingras, P. (2012). What therapists learn from psychotherapy clients: effects on personal and professional lives. *The Qualitative Report*, 17(48), 1-21. Hentet fra <http://www.nova.edu/ssss/QR/QR17/hatcher.pdf>

*Hunt, C., & Sampson, F. (2006) *The self. Writing self & reflexivity*. (s. 9-21). London: Palgrave.

Rober, P. (2005). The therapist's self in dialogical family therapy: some ideas about not-knowing and the therapist's inner conversation. *Family Process*, 44(4), 477-495. Hentet fra <http://ezproxy.vid.no/login?url=http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=c8h&AN=106416407&site=ehost-live>

*Stern, D. (2004). *Det nuværende øjeblik. Det nuværende øjeblik og psykoterapi*. (Kap 9 s. 149-161) København: Hans Reitzels forlag.

*Taylor, C., & White, S. (2000). Arguing and thinking: implications for professional practice. I C. Taylor, & S. White (Red.), *Practicing reflexivity in health and welfare*. (Kap. 1 s. 3 – 18) Open University press.

Vedeler, A. H. (2007). Den bekymrede vandringsmannen – John Shotter om Tom Andersen i samtale med Anne Hedvig Vedeler. *Fokus på familien*, 35(3), 166-177. Hentes fra databasen Idunn.

Vetere, A. & Stratton, P. (2016). *Interacting Selves. Systemic solutions for personal and professional development in counselling and psychotherapy*. London: Routledge

**Weingarten, K. (1992). A consideration of intimate and non-intimate interactions in therapy. *Family Process*, 31(1), 45-59.

Emne 5 Verdier og relasjoner

363 sider

- Aadland, E. (2010). Values in professional practice: Towards a critical reflective methodology. *Journal of business ethics*, 97 (3), s. 461-472. (11sider) Hentes fra <http://brage.bibsys.no/xmlui/bitstream/handle/11250/98881/aadland.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Aadland, E. Og Skjørshammer, M. (2017). "Hvordan forske på verdier i organisasjoner. En litteraturstudie av verdiforskning i helsetjenesten". I Askeland, H. Og Aadland, E. *Verdibevist ledelse*. Oslo: Cappelen Dam, s. 323-372 (49 sider)
- Askeland, G. A. (2006). Kritisk reflekterende – mer enn å reflektere og kritisere. *Nordisk sosialt arbeid*, 26 (2), s. 123-134. (11 sider) Hentes fra databasen Idunn.no.
- Askeland, H. og Aadland, E. (2017). «Hvordan forske på verdier, og hva tjener de til?» i Askeland, H. Og Aadland, E. *Verdibevist ledelse*. Oslo: Cappelen Damm, s. 26-49. (23 sider)
- Beaman, L. G. (2014). Deep equality as an alternative to accommodation and tolerance. *Nordic journal of religion and society*, 27(2), s. 89-111. (23 sider)
- Börjesson, B. (2001). "Varning för etik". I *Utan fast punkt: Om förvaltning, kunskap, språk och etik i socialt arbete*. Stockholm: Socialstyrelsen. Tilgjengelig online: <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:397051/FULLTEXT01.pdf> (15 sider)
- Breievne, G. (2014). Lukt og lidelse: fortolkning og håndtering av ubehagelig lukt i hjemmesykepleie. Oslo: Institutt for helse og samfunn, Det medisinske fakultet, Universitetet i Oslo, s. 154-171 (18 sider)
- Christie, N. (2009). *Små ord for store spørsmål*. Oslo: Universitetsforlaget, s. 9-20. (11 sider)
- Dietrich, S. (2014). Reflections on core aspects of diaconal theory. I Dietrich, S. (red.) (2014). *Diakonia as Christian social practice: an introduction* Oxford: Regnum, s. 13.27 (15 sider)
- Dinham, A. (2017). "Religious Literacy in Public and Professional Settings". I Crisp, B. (ed.), *Routledge International Handbook of Religion, Spirituality and Social Work*, Melbourne: Routledge, s. 257-264 (8 sider)
- Engbretsen, E. & Heggen, K. (2012). *Makt på nye måter*. Oslo: Universitetsforlaget, s. 13-34 (21 sider)
- Fossestøl, B. (2016). Moralsk ansvar - den profesjonelles private dilemma? I Kroken, R. M. og Jacob, O. (red.). *Forvaltning av makt og moral i velferdsstaten: Fra sosialt arbeid til "arbeid med deg selv"?* Oslo: Gyldendal Akademisk, s. 42-63 (21 sider)

- Furseth, I. (red) (2015). "Et religiøst landskap i endring 1988-2013". I Religionenes tilbakekomst i offentligheten? Religion, politikk, medier, stat og sivilsamfunn i Norge siden 1980-tallet. Oslo: Universitetsforlaget, s. 21-37 (16 sider)
- Grimen, H. (2008). Profesjon og profesjonsmoral. I Molander, A. og Terum, L. I. Profesjonsstudier. Oslo: Universitetsforlaget, s. 144-160 (16 sider)
- Hafstad, K. (2017). "Det fremmede". I Lid, I. M og Wyller, T. (red). Rom for etikk. Fortellinger om ambivalens. Oslo: Cappelen Damm Akademisk, s. 149-166 (17 sider)
- Kroken, R. (2006). Dersom moralsk ansvar omformes til teknisk ansvar. Nordisk sosialt arbeid, 26 (2). s. 155-166 (11 sider) Hentes fra databasen Idunn.no.
- Lid, I. M. (2017). "Medborgerskap i spennet mellom ekskludering og inkludering". I Lid, I. M og Wyller, T. (red). Rom for etikk. Fortellinger om ambivalens. Oslo: Cappelen Damm Akademisk, s. 35-54 (19 sider)
- Rugkåsa, M. (2008). Majoriteten som premissleverandør i "flerkulturelt" arbeid. I A. M. Otterstad Profesjonsutøvelse og kulturelt mangfold: fra utsikt til innsikt. Oslo: Universitetsforlaget, s. 78-95 (18 sider)
- Schmidt, U. (2010). "Norge: et religiøst pluralistisk samfunn? I Botvar, P. K. og Schmidt, U. (red). Religion i dagens Norge. Mellom sekularisering og sakralisering. Oslo: Universitetsforlaget, s. 25-43 (18 sider)
- Stålsett, S. (2017). "Flukten som teologisk sted. Om prekær migrasjonserfaring, diakoni og teologisk produksjon". Tidsskrift for praktisk teologi 34 (1), s. 4-12 (8 sider)
- Thurèn, T. (2001). "Språkets makt och makten över språket". I Utan fast punkt: Om förvaltning, knuskap, språk och etik i socialt arbete. Stockholm: Socialstyrelsen. Tilgjengelig online: <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:397051/FULLTEXT01.pdf>. (14 sider)

2. studieår

Innhold:

Emne 2 Faglige tilnærminger

Emne 3 Fordypning

Tema 1: Systemiske samtaler med individet

Tema 2: Systemisk terapi med par og familier

Tema 3: Systemisk arbeid i familier i en barnevernfaglig kontekst

Tema 4: Systemisk arbeid i familier med rusrelaterte problemer

Emne 2 Faglige tilnærminger.

- Anderson, H. (2003). *Samtale, språk og terapi*. København: Hans Reizelts forlag. (Hele boken – kap 10)
- Anderson, H., Jensen, P. (2008). *Inspirasjon: Tom Andersen og reflekterende prosesser*. Oslo: Gyldendal akademisk. (Kap. 1-7)
- Bagge, R. F. (2007). Refleksjoner omkring begrepet «ikke-vitende posisjon». *Fokus på familien*, 35(2), 113-126. Hentes fra databasen Idunn.
- Bagge, R. F. (2011). Hvordan bruke forforståelsen når jeg ikke kan vite noe om den andre? *Fokus på familien*, 40(1), 25-44. Hentes fra databasen Idunn.
- Berg, I. K., & de Jong, P. (2005). *Løsningsskapende samtaler*. Oslo: Gyldendal Akademiske. (Kap. 1-7)
- Bergset, K. (2004). MRI sin korttidsterapimodell i eit konstruktivistisk perspektiv. *Fokus på familien*, 32(1), 4-24. Hentes fra databasen Idunn.
- Bertrando, P. (2007). *The Dialogical Therapist. Dialogue in Systemic Practice*. London: Karnac Books.
- *Duncan B. L. (2012). *Du ønsker altså å bli en bedre terapeut. Bli en bedre terapeut*. (Kap 1; s.16 – 48) Oslo: Gyldendal akademisk.
- **Fossestøl, B. (2013). Evidens og praktisk kunnskap. *Fontene forskning*, (2), 55-66.
- Hovmand, I. (2006). Diagnose og fortælling. *Fokus på familien*, 34(2), 122-139. Hentes fra databasen Idunn.
- Hårtveit, H., & Jensen, P. (2004). *Familien – pluss én. Innføring i familierapi*. 2.utgave. Oslo: Universitetsforlaget. (Hele boken – kap 7)
- Johnsen, A. & Torsteinsson, V. W. (2012). *Lærebok i familierapi*. Oslo: Universitetsforlaget. (Kap 4, 5, 7, 8, 9 og 10)
- Lundby, G. (2009). *Terapi som samarbeid. Om narrativ praksis*. Oslo: Pax forlag AS. (s. 9-102)
- Middelborg, J., & Samoilow, D. K. (2014). *Tryggere barndom. Et behandlingsperspektiv på vold i familien*. Oslo: Gyldendal Akademisk. (Hele boken – kap 11)
- Minuchin, S., Nichols, M. P., & Lee, W.Y. (2010). *Vurdering af familier og par. Fra symptom til system – en firetrinsmodel i to sessioner*. København: Dansk psykologisk forlag. (Kap. 1 og 5)
- Nilssen, H. H. (2010). Tre kilder til endringsarbeid – Om terapeutisk kontekst, konvensjon og kommunikasjon. *Fokus på familien*, 39(3), 228-247. Hentes fra databasen Idunn.
- **Olsen L. E. (2004). Samtalen som tankevekkende prosess. Om systemisk praksis i sosialt arbeid. I B. Lindbæk (Red.), *Kommunikasjonsverksted i sosialt arbeid*. (s. 83 – 131) Kristiansand: Høyskoleforlaget.

**Palazzoli, M. S., Boscolo, L., Cecchin, G., & Prata, G. (1980). The Problem of the Referring Person. *Journal of marital and family therapy*, 6(1), 3-9.

**Penn, P. (1982). Circular questioning. *Family process*, 21(3), 267-280.

**Reichelt, H. (1999). Familieterapi og makt. *Fokus på familien*, 27(1), 21-34.

Seikkula, J. (2008). *Nettverksdialoger*. Oslo: Universitetsforlaget. (s. 11-112)

Westerström, L. (2010). Hur kan en BUP-anställd använda systemteori för att hjälpa sina patienter/klienter? *Fokus på familien*, 39(3), 190-211. Hentes fra databasen Idunn.

Øfsti, A. (2010). *Parterapi*. Oslo: Universitetsforlaget

Emne 3 Fordypning tema 1 Systemiske samtaler med individet

Hedges, F. (2005). *An Introduction to systemic therapy with individuals. A social constructionist approach*. New York: Palgrave Macmillan

Holmgren, A. (2010). Alle kan tale om traumer – Hvorom der ej kan tales, bør der ikke ties. *Fokus på familien*, 39(4), 273-295. Hentes fra databasen Idunn.

Rober, P. & Seltzer, M. (2010). Avoiding colonizer positions in the therapy room: some ideas about the challenges of dealing with the dialectic of misery and resources in families. *Family Process*, 49(1), 123-137. Hentet fra <http://ezproxy.vid.no/login?url=http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=c8h&AN=105310797&site=ehost-live>

*Reichelt S. (2009). Samtaler inspirert av systemiske ideer. I H. M. Rønnestad & A. Von der Lippe (Red.), *Det kliniske intervjuet*. (s.165 -187) Oslo: Gyldendal akademisk

McNamee, S. (2010). The self beyond words: comment on 'Is there a place for individual subjectivity within a social constructionist epistemology'. *Journal of Family Therapy*, 32(4), 358-361. Hentet fra <http://ezproxy.vid.no/login?url=http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=sih&AN=54121025&site=ehost-live>

**Strong, T., Sutherland, O., & Ness, O. (2011). Considerations for a discourse of collaboration in counseling. *Asia Pacific Journal of Counselling and Psychotherapy*, 2(1), 25-40.

Westmark, T. (2009). At tale er at handle – Fokus på initiativer i unges fortællinger. *Fokus på familien*, 38(1), 20-35. Hentes fra databasen Idunn.

Øfsti, A. K. S. (2013). Å lese etter teksten - Om tekstens betydning for terapeutisk praksis, om å være leser og skriver av tekster om terapi, trøst og forandring. *Fokus på familien*, 41(1), 5-18. Hentes fra databasen Idunn.

Emne 3 fordypning, tema 2 Systemisk terapi med par og familier

- Duncan, B. (2012). *Bli en bedre terapeut*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Haavind, H. og Øvreeide, H. (2016). *Barn og unge i psykoterapi*. Bind 1. 2.utg. (kap 4, 5 og 6) Oslo: Gyldendal akademisk
- **Hårtveit, H. (1996). Fire møter med et par. *Fokus på familien*, 24(4), 237-247.
- *Jensen, P. (2017). Terapeuters private liv og arbeidet som parterapeut. I Ness, O. (Red.) *Håndbok i parterapi*. (s. 39-47) Oslo: Fagbokforlaget
- Jensen, P. (2012). Family Therapy, Personal Life and Therapeutic Practice. The Map of Relational Resonance as a Language for Analyzing Psychotherapeutic Processes. *Human Systems*, 23(1), 68-87. Hentet fra <https://brage.bibsys.no/xmlui/bitstream/handle/11250/194954/jensenTheMapofResonanceHSPS.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Lilledalen, G., Solevåg, A., Middelborg, J., Tindberg, J. W. & Lang, N. (2007). Tryggere barndom - Parterapi en nyttig tilnærming for barn som lever med vold i familien. *Fokus på familien*, 35(4), 292-311. Hentes fra databasen Idunn.
- **McGoldrick, M. (1982). Through the Looking Glass: Supervision of a Trainee's "Trigger" Family. I J. Byng-Hall & R. Whiffen (Red.), *Family therapy supervision*. (s. 17 – 37) London: Academic Press.
- **Nilsson, M. og Trana, H. (2016). Fra fastlåst til bevegelse – Å skape utviklingsstøttende samtaler med barn og foreldre. I H. Haavind & H. Øvreeide (Red.), *Barn og unge i psykoterapi*. 2.utg. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Rønnestad, M. H., & von der Lippe, A. (2009). *Det kliniske intervju*. (Kap 9 – 14) Oslo: Gyldendal.
- Tilden, T. (2014). Parterapi. I L. E. O. Kennair & R. Hagen (Red.), *Psykoterapi, tilnærminger og metoder*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- **Øfsti, A. K. S. (2001). Tao og kondomer med smak: møter med et par i forandring mellom slutt og veien videre. *Fokus på familien*, 29(1), 69-77.

Emne 3 Fordypning. Tema 3 Systemisk arbeid i familier i en barnevernfaglig kontekst

- Aamodt, I. (2009). Grenser for makt og ansvar – Institusjonelle rammebetingelser og praktisk handling i samarbeidet mellom barneverntjenesten og psykisk helsevern for barn og unge (BUP). *Fokus på familien*, 38(1), 3-18. Hentes fra databasen Idunn.
- Aamodt, L. G. (2003). Sosialt arbeid og anerkjennelse. En problematisering av grunnlagstenkningen i sosialt arbeid. *Nordisk sosialt arbeid*, 23(3), 154-161. Hentes fra databasen Idunn.
- **Backe-Hansen, E. (2009). Hva innebærer et kunnskapsbasert barnevern? *Fontene forskning*, (2), 4-16.

- Bagge, R. F. (2002). "Prosessintervju" som terapeutisk virkemiddel: en modell for evaluering av samarbeidet mellom foreldre og terapeut på en familieavdeling. *Fokus på familien*, 30(2), 125-136. Hentes fra databasen Idunn.
- *Brottveit G. (2008) Barnevern og foreldreskap. I B. P. Bø & B. C. R. Olsen (Red.), *Utfordrende foreldreskap*. (s. 177-193) Oslo: Gyldendal akademisk.
- Frøyland, L. (2005). Systemisk familierapi og PMT hvordan gi råd og oppskrifter med en spørrende holdning? *Fokus på familien*, 33(2), 114-127. Hentes fra databasen Idunn.
- Fylkesnes, M. K. & Netland, M. (2012). God praksis i møte med etniske minoritetsfamilier i barnevernet: saksbehandleres og foreldres erfaringer. *Tidsskriftet Norges barnevern*, 89(4), 220-235. Hentes fra databasen Idunn.
- Hansson, K. og Cederblad, M. (2012). Salutogen familjeterapi. *Fokus på familien*, 40(3), 244-264. Hentes fra databasen Idunn.
- **Lang, P., Cronen, V. og Little, M. (2005). Den systemisk professionelle: handlingsdomæner og spørsmålet om neutralitet. *Erhvervspsykologi*, 3(2), 36-52.
- Martinsen, J. T. (2012). Et kritisk blikk på evidensbaseringen i det statlige barnevernet: - Hva virker og hvorfor? *Tidsskriftet Norges barnevern*, 89(1-2), 58-69. Hentes fra databasen Idunn.
- *Quershi A., N. (2009). Kultursensitivitet i profesjonell yrkesutøvelse. I K. Eide, A. N. Quershi, M. Rugkåsa & H. Vike (Red.), *Over profesjonelle barrierer*. (s. 206 – 230) Oslo: Gyldendal akademisk.
- **Reichelt, H. (2001). Individet mellom systemene. *Fokus på familien*, 29(4), 258-270.
- Rober, P., & Seltzer, M. (2010). Avoiding colonizer positions in the therapy room: some ideas about the challenges of dealing with the dialectic of misery and resources in families. *Family Process*, 49(1), 123-137. Hentet fra <http://ezproxy.vid.no/login?url=http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=c8h&AN=105310797&site=ehost-live>
- Schwartz, I. (2013). Familiearbejde i udvikling. *Fokus på familien*, 41(1), 19-39. Hentes fra databasen Idunn.
- Skovby, T. P. (2012). «Og hvad skal vi så finde på til dig, kære far». FarFriGørelse – i poststrukturalistiske, narrative og radikale perspektiver. *Fokus på familien*, 40(2), 140-155. Hentes fra databasen Idunn.
- **Strong, T., Sutherland, O., & Ness, O. (2011). Considerations for a discourse of collaboration in counseling. *Asia Pacific Journal of Counselling and Psychotherapy*, 2(1), 25-40.
- Westmark, T. (2009). At tale er at handle – Fokus på initiativer i unges fortællinger. *Fokus på familien*, 38(1), 20-34. Hentes fra databasen Idunn.
- Vetere A., & Cooper J. (2009). *Narrative Therapies with children and their families*. East Sussex: Routledge.

Øvreeide H., & Hafstad R. (2013). *Utviklingsstøtte. Foreldre fokusert arbeid med barn*. Kristiansand: Høyskoleforlaget.

Emne 3 Fordypning. Tema 4 Arbeid i familier med rusrelaterede problemer

Ege, P. (2012). Hvad skal vi stille op med begrebet afhængighed? *Stofbladet*, (19), 4-7. Hentet fra <http://www.stofbladet.dk/6storage/586/46/stof19.4-7.pdf>

Ervik, R. og Biong, S. (2012). Politikk og konsekvenser for praksis. I S. Biong & S. Ytrehus (Red.), *Helsehjelp til personer med rusproblemer*. (s. 1-20) Oslo: Akribe.

Evensen Holm, Hilde (2009): Barn med foreldre som ruser seg. *Skolepsykologi*, nr. 3. (s. 1-9).

Fekjær, H. O. (2009): *Rus. Bruk, motiver, skader, behandling, forebygging, historie*. 3. utg. Oslo: Gyldendal akademisk.

Hansen, F. A. (1990). Rusmisbruk i et familieperspektiv. Hvilke utviklingsmessige konsekvenser kan dette få for barn? Borgestadklinikken. *Tidsskrift for Norsk Psykologforening*, 27(91), 1-9 <http://borgestadklinikken.no/files/Rusmisbruk-i-et-familieperspektiv1.pdf>

Hansen, F. A. (1992). *Fra avmakt til handlekraft. En terapeuts møte med voksne barn av rusmiddelmisbrukere*. (s.1-20) Skien: Borgestadklinikken.

Hansen, F. A. (2012). *Familieorientert rusmiddelbehandling*. Skien: Borgestadklinikken, Blå Kors Forlag.

Holm, H. E. (2009). Barn med foreldre som ruser seg. *Skolepsykologi*, 44(3), 3-9 Hentet fra http://borgestadklinikken.no/files/Skolepsykologi_juni091.pdf

Myra, S.M., Ravndal, E., Torsteinsson, V.W. & Øfsti, A.K.(2018). Pregnant substance abusers in voluntary and coercive treatment in Norway: Therapists reflections on change processes and attachment experiences. *Journal of Clinical Nursing*, 27(5-6), 959-970. doi:10.1111/jocn.14067 (11s.) Hentes fra Oria

Nordlie, E. (2003). Alkoholmisbruk - hvilke konsekvenser har det for familiemedlemmene? *Tidsskrift for Den norske legeforening*, 123(1), 52-54. Hentet fra <http://tidsskriftet.no/article/650208>

Recke, L. (2010). Bruce K. Alexander og «Rat Park». *STOF*, (15), 86-88. Hentet fra <http://www.stofbladet.dk/6storage/586/51/stof15.rev.86-88.pdf>

Rimehaug, T., Børstad, J. M., Helmersberg, I. & Wold, J. E. (2006). De "usynlige" barna. *Tidsskrift for Den norske legeforening*, 126(11), 1493-1494. Hentet fra <http://tidsskriftet.no/article/1385512>

Sundfær, A. (2005). Bill. merk «Hemmelig». Hemmeligholdelse som strategi i familier med rusproblemer. *Tidsskrift for psykisk helsearbeid*, 2(2), 162-174. Hentes fra databasen Idunn.

U.S. DEPARTMENT OF HEALTH AND HUMAN SERVICES. Substance Abuse and Mental

Health Services Administration Center for Substance Abuse Treatment, DHHS
Publication No. (SMA) 05-4006 (Printed 2004 Reprinted 2005): Impact of Substance
Abuse on Families. Chapter 2,(s.21 – 29) i Substance Abuse Treatment and Family
Therapy. A Treatment Improvement Protocol (TIP 39).